

ЗАСАДИ РАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ВІДНОСНО ІНОЗЕМНИХ БАНКІВ

Досліджено формування та функціонування іноземного банківського капіталу в Україні. Викладено засади раціональної державної політики залучення та регулювання іноземного банківського капіталу в умовах побудови конкурентної держави.

Ключові слова: іноземний банківський капітал, ефективність, регулювання, конкурентна держава.

The formation and the functioning of the foreign banking capital in Ukraine are investigated. The fundamentals of the rational state policy on foreign banking capital attraction and regulation in the conditions of the competitive state making are elucidated.

Key words: foreign banking capital, efficiency, regulation, competitive state.

На сьогодні існує необхідність перегляду державної політики України відносно ролі іноземних банків у національній економіці. Так, малі держави Центральної та Східної Європи провели модернізацію своїх банківських систем силами іноземних банків. Проблеми доступу іноземного капіталу та його впливу на діяльність вітчизняних банків і економічну безпеку держави в цілому набувають особливої актуальності. Ризики фактичної втрати економічного суверенітету, зниження рівня економічної безпеки та виникнення залежності від світових фінансово-економічних криз з великим сумнівом можуть перекрити такі блага, як підвищення рівня іноземного інвестування реального сектора вітчизняної економіки, привнесення нових технологій, зниження рівня процентних ставок на кредити та підвищення якості банківського обслуговування. Від часу приходу на український ринок банківських послуг іноземного капіталу минуло вже достатньо часу, і за підсумками діяльності іноземних банків, сучасного стану банківської системи стає зрозумілим, що держава не повинна стояти осторонь цього процесу. Державі вкрай необхідно сформувати свою більш раціональну політику стосовно питання участі іноземного банківського капіталу та скоріше впроваджувати її в життя.

Упродовж останніх років вітчизняна наука приділяла велику увагу дослідженню теоретичних і практичних засад інтеграційних процесів на ринку банківських послуг, впливу іноземного капіталу на розвиток банківських систем. Чимало досліджень у цій сфері проводили провідні науковці З. Васильченко, О. Дзюблюк, Б. Івасів, М. Козоріз, С. Леонов, Д. Полозенко, Р. Пустовійт, Т. Смовженко, С. Реверчук, В. Міщенко, І. Крупка.

Теоретичні, методологічні й практичні аспекти функціонування іноземного банківського капіталу вивчали такі відомі зарубіжні науковці, як К. Бух, Л. Голдберг, К. Дракос, Дж. Бонин, Е. Детрагьяче, С. Клаессенс, С. Фрис, Х. Шульц. Здобутки російської науки в цьому напрямі висвітлено у працях А. Абалкіної, А. Вернікова, І. Сергеева, І. Розинського та ін.

Незважаючи на великий обсяг праць за цією тематикою, залишаються невизначеними засади державної політики щодо присутності іноземного банківського капіталу в Україні, і яка б реально передбачала перехід до реальних дій щодо реорганізації кредитних відносин у суспільстві, підвищення ефективності функціонування національного грошового ринку, відбудові вітчизняної економіки.

Метою статті є дослідження концептуальних засад державної політики щодо вдосконалення формування і функціонування іноземного банківського капіталу в умовах глобалізації та в інтересах побудови України як конкурентної держави.

На початку ХХІ ст. стрімкий розвиток сегментів вітчизняного фінансового ринку та економічне зростання перетворило його на один із найпривабливіших у Східній Європі секторів міжнародних фінансів. Із приходом в Україну потужного міжнародного фінансового капіталу, передусім у банківський і страховий сектори, на фондовий ринок, на вітчизняному фінансовому ринку активізувалися та інтенсифікувалися процеси інтеграції й конвергенції. Наслідком впливу глобалізації й міжнародної фінансової інтеграції стало входження іноземних банків у вітчизняні фінансові ринки шляхом купівлі, поглинання українських банків, створення нових банків із іноземним капіталом [4; 5].

Вплив факторів глобалізації відображається у функціях банків як фінансових посередників. До своїх традиційних функцій банки все частіше беруть на себе функції операторів на фондових і валютних ринках як у власних інтересах, так і за дорученням клієнтів. У результаті основна функція банків – кредитування, супроводжуване створенням робочих місць і реальних активів, значною мірою витісняється усілякими фінансовими операціями спекулятивного характеру. Швидке переміщення величезних мас капіталу може мати деструктивні наслідки для економіки в результаті втечі іноземних і національних капіталів у гонитві за кращими умовами використання. Підтвердженням цього слугують фінансові кризи останніх років, нестабільність на найкрупніших фондових біржах, уповільнення темпів зростання й перманентна загроза економічного спаду в США, країнах ЄС та Японії, що свідчить про нестабільність економічних систем в епоху глобалізації. Вільне переміщення капіталів при цьому лише посилює розрив за ключовими

макроекономічними показниками між розвинутими країнами і країнами, що розвиваються, унаслідок нерівномірного розподілу ресурсів. Посилюється нерівномірність розвитку окремих країн і регіонів у зв'язку зі значними відмінностями між ними щодо часу проходження різних стадій економічного розвитку [3].

В Україні присутність іноземного капіталу в банківській системі почало стрімко збільшуватися лише в 2005 р., що наочно демонструють дані табл.1 [8].

Таблиця 1

Дані про кількість банків України в 2005 – 2010 рр.

Показники	Роки						
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	
						I кв.	I півр.
Кіл-ть банків за реєстр. (на кін. періоду)	186	193	198	198	197	196	196
у тому числі зареєстровано протягом періоду	5	13	6	7	5	1	2
Кіл-ть банків, які мають ліцензію на здійснення банківських операцій (на кінець періоду)	165	170	175	184	182	175	176
з них банки з іноземним капіталом	23	35	47	53	51	51	52
у тому числі зі 100 % іноземним капіталом	9	13	17	17	18	18	20
Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	9,6	19,5	27,6	35,0	36,7	35,8	36,0

На експансію іноземного капіталу в банківську систему України за 2006 – 2010 рр. вплинули як внутрішні, так і зовнішні передумови. Серед внутрішніх можна виділити структурну розбалансованість вітчизняної банківської системи та її низьку конкурентноспроможність. До зовнішніх відносимо процеси фінансової глобалізації у світі, а також завершення переділу ринків банківських послуг у країнах Центральної та східної Європи (ЦСЄ). Так, дані про частку іноземного банківського капіталу в країнах ЦСЄ свідчать, що лише у двох країнах ЦСЄ – Кіпр і Словенія – частка іноземних банків є нижчою від середнього показника по Європі (ЄС-25), який на початок 2005 р. становив 27,4 % [7]. У Латвії, Польщі та Угорщині частка банків з переважанням іноземного капіталу вища за середньоєвропейський рівень, проте не перевищує середнього показника 10 країн, що вступили до Євросоюзу в 2004 р. (ЄС-10). Натомість у Литві, Словаччині, Чехії та Естонії можна констатувати повне домінування іноземних банків – їхня частка в активах перевищує 90 %.

За даними офіційного сайту НБУ, було вивчено інформацію про власників станом на 1 липня 2010 р. [8]. Слід відмітити, що загальна кількість банків у цьому списку мала 170. Причому за шістьма діючими банками, які мають ліцензію на здійснення банківських операцій, картки в реєстрі повністю відсутні, а за 13 банками відсутні дані про власників. Як свідчить оприлюднена інформація, 46 банків – це банки з іноземним капіталом, відомості про які ми взяли для подальшого дослідження. У таблиці 2 наведено перелік банків з іноземним капіталом станом на 1 липня 2010 р. з указівкою назви країни-власника та відсотка у статутному капіталі. Ми навмисно не стали самостійно розширювати цей список за рахунок інформації, яка не відносилася до джерел НБУ, наприклад за даними про власників самих банків (це ПАТ “Мегабанк” та інші), беручи до уваги, що похибка здійснених досліджень буде незначною.

Список банків з іноземним капіталом станом на 01.07.2010 р.
(відповідно до оприлюднених даних НБУ)

№ з/н	Назва банку	Назва країни	Відсоток у статутному капіталі
1	2	3	4
1	Публічне акціонерне товариство "Ерсте Банк"	Австрія	100
2	Публічне акціонерне товариство "Райффайзен Банк Аваль"	Австрія	96
3	Публічне акціонерне товариство "УКРСОЦБАНК"	Австрія	95
4	Публічне акціонерне товариство "ФОЛЬКСБАНК"	Австрія	100
5	Відкрите акціонерне товариство "МОРСЬКИЙ ТРАНСПОРТНИЙ БАНК"	Британія Кіпр	98 2
6	Відкрите акціонерне товариство АСТРА БАНК	Греція	100
7	Публічне акціонерне товариство "ПІРЕУС БАНК МКБ"	Греція	100
8	Відкрите акціонерне товариство "БГ БАНК"	Грузія	99
9	Публічне акціонерне товариство комерційний банк "ТРАВЕКС-БАНК"	Італія	100
10	Публічне акціонерне товариство "БТА БАНК"	Казахстан	50
11	Публічне акціонерне товариство "АЛЬФА-БАНК"	Кіпр	100
12	Акціонерний банк "Київська Русь"	Кіпр	51
13	Публічне акціонерне товариство "Кредитпромбанк"	Кіпр Ірландія	70 25
14	Відкрите акціонерне товариство комерційний банк "Надра"	Кіпр	92
15	Публічне акціонерне товариство "Платинум Банк"	Кіпр	100
16	Публічне акціонерне товариство "БАНК КРЕДИТ ДНІПРО"	Кіпр	100
17	Публічне акціонерне товариство "МІСТО БАНК"	Латвія	24
18	Публічне акціонерне товариство "ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ АКЦІОНЕРНИЙ БАНК"	Нідерланди Російська Федерація	63 15
19	Публічне акціонерне товариство "ІНГ Банк Україна"	Нідерланди	100
20	Публічне акціонерне товариство "БАНК РЕНЕСАНС КАПІТАЛ"	Нідерланди	100
21	Публічне акціонерне товариство "Універсал Банк"	Нідерланди	100
22	Публічне акціонерне товариство "ХОУМ КРЕДИТ БАНК"	Нідерланди	100
23	Відкрите акціонерне товариство "Дойче Банк ДБУ"	Німеччина	100
24	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ПРОКРЕДИТ БАНК"	Німеччина Британія	80 20
25	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "БАНК ФОРУМ"	Німеччина	89
26	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "БАНК ЗОЛОТІ ВОРОТА"	Німеччина	14
27	Відкрите акціонерне товариство УніКредит Банк	Польща	100
28	Публічне акціонерне товариство "Плюс Банк"	Польща	99
29	Публічне Акціонерне Товариство "КРЕДОБАНК"	Польща	100
30	Публічне акціонерне товариство "БМ Банк"	Російська Федерація	100
31	Відкрите акціонерне товариство ВТБ Банк	Російська Федерація	100
32	Акціонерний банк "Енергобанк"	Російська Федерація	100
33	Публічне акціонерне товариство "Банк Петрокоммерц-Україна"	Російська Федерація	90
34	Публічне акціонерне товариство "Акціонерний комерційний промислово-інвестиційний банк"	Російська Федерація	94
35	Публічне акціонерне товариство "Банк Руский Стандарт"	Російська Федерація	100
36	Публічне акціонерне товариство "ДОЧІРНІЙ БАНК СБЕРБАНКУ РОСІЇ"	Російська Федерація	100
37	Публічне акціонерне товариство Банк "ТРАСТ"	Російська Федерація	100
38	Публічне акціонерне товариство "АКЦІОНЕРНИЙ БАНК "РАДАБАНК"	Російська Федерація	100
39	Публічне акціонерне товариство "Сітібанк"	Сполучені Штати Америки	100
40	Відкрите акціонерне товариство "ВЕСТ ФАЙНЕНС ЕНД КРЕДИТ БАНК"	Туреччина	95
41	Публічне акціонерне товариство "ОТП Банк"	Угорщина	100
42	Публічне акціонерне товариство "ІНДУСТРІАЛЬНО-ЕКСПОРТНИЙ БАНК"	Франція	100
43	Публічне акціонерне товариство "Корпоративний та Інвестиційний Банк Креді Агріколь"	Франція	100
44	Публічне акціонерне товариство "УкрСиббанк"	Франція	81
45	Публічне акціонерне товариство "Сведбанк"	Швеція	100
46	Публічне акціонерне товариство "СЕБ Банк"	Швеція	100

Як бачимо, за одними даними НБУ (табл. 1) кількість банків із 100 % іноземним капіталом у статутному капіталі складає лише 20 банків. Формально банк, який має 99,99 % іноземного капіталу, прирівнюється до банку, участь іноземних інвесторів в якому дорівнює 15 %. Такий підхід спотворює реальний стан участі іноземних банків у роботі банківського сектора України.

Якщо зробити округлення до цілого числа за правилом математики, тобто 99,9 – це 100, кількість банків зі 100 % іноземним капіталом складає 30 одиниць. Серед банків, статутний капітал яких сформовано з іноземного більше ніж на 90 % але не досягає 99,5 % – дев'ять банків, від 50 до 90 % – чотири банки, від 25 і до 50 % – один банк і до 25 % – два банки.

По відношенню до структури іноземних банків основна їх частка припадає на банки Російської Федерації – це дев'ять банків, Кіпрських банків налічується шість банків, Нідерландських – п'ять, Австрійських – чотири, Німецьких – чотири, Французьких – три, Польських – три, Швецьких – два, Грецьких – два. Британія, Грузія, Італія, Казахстан, Латвія, Сполучені Штати Америки, Туреччина та Угорщина представлені на українському ринку банківських послуг одним банком.

До групи найбільших банків за стандартами НБУ відноситься 11 банків з іноземним капіталом, коли загальна їх кількість у групі складає 18. До групи великих відноситься 12 банків, загальна кількість у групі – 19. До середніх – вісім, загальна кількість у групі становить 21 банк. Та до малих відноситься 15 банків з іноземним капіталом, коли загальна кількість банків у групі становить 118 банків. Тобто, банки з іноземним капіталом складають більшість груп найбільших і великих банків української банківської системи.

Окремі характеристики діяльності банків з іноземним капіталом в Україні демонструють дані, наведені в табл. 3. До розрахунків ми навмисно не брали банки, вклад іноземців у статутний капітал яких не перевищує 25 %, тобто це ПАТ “Банк Золоті Ворота” та ПАТ “Місто Банк”, враховуючи незначний вплив іноземного капіталу в роботі цих банків. Розрахунки проведено за офіційними даними НБУ [8].

Неактуальними є твердження, що вплив іноземного капіталу в банківському секторі не можна оцінити як значний [9]. За розмірами активів й зобов'язань іноземні банки охопили близько половини всіх активів й зобов'язань вітчизняної банківської системи, це при тому, що до розрахунків не потрапили дані ще за шістьма банками, за якими відсутня офіційна інформація щодо засновників. Тобто, можна з упевненістю сказати, що банківська система України стоїть на межі превалювання іноземного капіталу над національним. На нашу думку, доцільніше оцінювати участь іноземних банків у банківській системі України саме за їх часткою в активах та зобов'язаннях усієї банківської системи.

Таблиця 3

Окремі характеристики діяльності банків з іноземним капіталом в Україні станом на 1 липня 2010 р.

Показник	у % до показників банківської системи загалом
Регулятивний капітал	40,1
Загальні активи	49,6
Надані кредити	52,6
Зобов'язання	51,7
Кошти суб'єктів господарювання	46,0
Кошти фізичних осіб	43,0
Збиток	63,3

Серед країн, що контролюють найбільшу частку іноземних активів лідируючі позиції займають Австрія – 25 %, Кіпр – 17 % та Російська Федерація – 16 %.

Найбільша питома вага банків з іноземним капіталом, що в підсумку складає 81 % належить країнам Євросоюзу, що свідчить про особливу зацікавленість у контролі над українським банківським бізнесом фінансових інститутів з Європейського Союзу. Не можна говорити про диверсифікацію країн – власників іноземних банків в Україні, тому що всі країни Євросоюзу пов'язані між собою як одне ціле. Євросоюзу на цей час належить 40 % від усіх активів банківської системи України, що збільшує вірогідність відпливу значних обсягів капіталу в разі посилення спекулятивних тенденцій його руху на європейському фінансовому ринку.

Аналіз офіційних даних звітності НБУ станом на 1 липня 2010 р. дозволив зробити такі висновки:

- рентабельність активів (-1,20 %) у банках з іноземним капіталом нижча, ніж по вітчизняним банкам (-0,94 %);
- рентабельність капіталу (-8,29 %) в банках з іноземним капіталом нижче, ніж по вітчизняним банкам (-5,26 %);
- за підсумками роботи першого півріччя 2010 р. банки з іноземним капіталом отримали 63,3 % сукупного збитку банківської системи України;
- банками з іноземним капіталом сформовано 56 % резервів заборгованості за кредитами від сукупних відповідних резервів банківської системи;
- кредити та заборгованість юридичних осіб становить 44 %, а фізичних – 71 % від загального розміру відповідних кредитів банківської системи.

Крім того, низькі показники роботи іноземних банків порівняно з вітчизняними відображають їх неефективну роботу, тому що іноземному капіталу продали одні з найефективніших банків країни.

За структурою кредитів питома вага кредитів, що видаються фізичним особам на споживчі потреби в іноземних банках, вища ніж у вітчизняних банках, що свідчить не на користь іноземних банків як якісних інвесторів української економіки. Так, відношення кредитів, наданих юридичним і фізичним особам, що видані іноземними банками, складає приблизно 60 на 40 %, коли вітчизняні банки мають відношення 70 на 30. Попри наявність дешевих ресурсів, що надходять від материнських компаній, іноземні банки не поспішають робити конкуренцію вітчизняним банкам щодо вартості кредитів. При цьому іноземні банки, як правило, кредитують закупівлю іноземного обладнання або фінансують проекти з участю нерезидентів.

Отже, не виправдовуються минулі сподівання відносно стабілізації національного грошового ринку за рахунок залучення іноземного капіталу до банківської системи України. Не спостерігається достатньо активної капіталізації банків, у тому числі шляхом злиття та поглинання невеликих банків. На ринку продовжують працювати економічно слабкі банки, у тому числі іноземні, що не сприяє підвищенню довіри до банківської системи.

Повністю відсутні системні переваги діяльності банків з іноземним капіталом; як ми бачили, рентабельність вітчизняних банків за останній час вища. Не підвищується прозорість і безпека банківського сектора, не відбувається поліпшення якості банківських послуг та їхнього здешевлення, що очікувалися до зняття обмежень надходження іноземного банківського капіталу. Іноземні банки не вступають в цінову конкуренцію з національними учасниками ринку. Не спостерігається технологічних переваг дочірніх іноземних банків (на відміну від материнських) над вітчизняними банками.

Існує твердження, що на сучасному етапі іноземні банки працюють не на отримання максимальних прибутків, а на розширення власної мережі та освоєння ринку банківських послуг [7]. Але, якщо розглянути структуру витрат і доходів, то основною причиною збиткової або не досить прибуткової роботи іноземних банків є великі обсяги сформованих резервів під заборгованість за кредитами. Питома вага таких резервів у загальних витратах іноземних банків перевищує аналогічний показник по вітчизняним банкам. Тобто основною причиною менш ефективної роботи іноземних банків порівняно з вітчизняними банками є саме недосконале здійснення кредитної діяльності, формування кредитного портфеля низької якості. Це при тому, що кредитну політику іноземних банків орієнтовано в основному на розвиток тих галузей і секторів української економіки, що мають високі прибутки, а також, що головне, розвиток яких не передбачає конкурентних загроз для зарубіжних компаній на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Якщо в країні починає превалювати іноземний банківський капітал, то може так статися, що підприємства, котрі мають стратегічне значення для економічної безпеки цієї держави, або будуть позбавлені кредитних ресурсів взагалі або будуть кредитуватися на значно жорсткіших умовах, аніж ті, що могли б надати вітчизняні банки, особливо з державною формою власності. Іноземні кредити потрібні не для інвестування тих економік, звідки вони надійшли, а перш за все їх необхідно спрямувати для запуску маховика економічного відтворення, виробництва конкурентноспроможних продуктів, які б генерували нову додану вартість саме в українській економіці, сприяли наповненню бюджету та створенню нових робочих місць.

Результати аналізу українських умов щодо сприйняття ризиків залучення іноземного капіталу засвідчили їхній доволі високий рівень, котрий зумовлюється такими факторами: відносно слабким, за європейськими мірками, розвитком банківської системи; високим рівнем відкритості для іноземних інвесторів; фактичною відсутністю механізмів регулювання припливу, рівня та якості іноземного капіталу в банківській системі; відсутністю гарантій довгострокової стабільності у країні [1].

Крім вищевказаних ризиків не слід забувати, що підвищення ролі іноземного банківського капіталу може створювати ще нові ризики, пов'язані з посиленням загрози для функціонування стратегічних галузей економіки – машинобудівної промисловості, агропромислового комплексу, металургійної та хімічної галузі, які були основою економічного виживання країни за останній час. Експансія іноземного капіталу на вітчизняний фінансовий ринок несе серйозну загрозу економічному суверенітету країни під час фінансової кризи.

Не випадково у фінансових системах розвинутих країн майже немає іноземних банків. Наприклад, у США, Німеччині, Швейцарії, Японії кількість їх не перевищує 5 – 8 % [10]. І не можна говорити, що в цих країнах не існує конкуренції, навпаки ці держави створюють такі умови, що гравці постійно відчують доволі жорстку конкуренцію на ринку банківських послуг. Характер конкуренції залежить від структури ринку і його основних учасників. У країнах, де національний капітал зберіг свої позиції, конкуренція розгортається між національними установами, між ними й іноземними банками, між самими іноземними банками. Реально існує проблема різниці вагових категорій: провідні міжнародні банки нагромадили за десятиліття своєї роботи величезну фінансову міць. Сукупні активи банківських систем країн СНД становлять вдвічі менше, ніж у Dresdner Bank (Німеччина) і втричі менше, ніж в ABN AMRO Bank (Нідерланди), що не є найбільшими банками у світі. Вільна конкуренція з такими гігантами, як стверджують економісти в перехідних країнах, не може бути справедливою, тому що стартові умови нерівні [2]. На жаль, така проблема не завжди має рішення: науці поки невідомі способи швидкого подолання такого глибинного відставання. Це особливо важко зробити, якщо рухатися в протилежному напрямку. А створення тепличних умов і протекціонізм національних виробників на основі так званого “infant industry protection argument” у

десятьох країн, що розвиваються, набагато частіше приводили до негативних результатів, ніж до позитивних.

Іноземний капітал Україні, без сумніву, необхідний. Але ж зовсім не для того, щоб його “проїсти” і зрівняти у боргах та зовнішній залежності з найменш розвинутими країнами світу.

Актуальним постає доцільність упровадження раціонального державного регулювання іноземних банківських структур в Україні. Стає очевидним, що Україна повинна сформулювати державну політику щодо присутності банківського іноземного капіталу на основі нового протекціонізму. Важливість концепції нового протекціонізму для банківської галузі визначається декількома обставинами. По-перше, для фінансової галузі характерна відносна легкість переливання капіталів із країни в країну порівняно, наприклад, з більшістю галузей виробничої сфери, де присутній тягар основного капіталу. Відповідно, ця галузь більше сприйнятлива до заходів політики в дусі нового протекціонізму. По-друге, правила СОТ поки не регулюють жорстко торгівлю послугами й дозволяють уведення різних умов присутності іноземних банків, підштовхуючи їх до більшої локалізації. По-третє, банківська справа є високорегулятивною галуззю, в якій не тільки сприймаються як данина різні вимоги регулятора, але і є принципова готовність прислухатися до його неформальних побажань. Таким чином, банківський сектор економіки являє собою зручний полігон для відточування інструментарію політики нового протекціонізму.

Визнання важливості для країни того, які саме частини ланцюжків створення вартості перебувають на її території, порушує питання про доцільність спроб державної політики вплинути на це. На наше переконання, держава в сучасній глобальній економіці повинна розглядатися як конкурентна держава, завданням якої є відповідь на виклики, що постають перед країною внаслідок змін під тиском глобалізації, створення конкурентних переваг.

Держави конкурують між собою з метою поліпшення своєї позиції в міжнародній торгівлі й одержання від неї максимально можливої вигоди. Вони конкурують за залучення інвестицій, що дозволяє збільшити національну виробничу базу, а це, у свою чергу, підсилює їхні конкурентні позиції. При цьому в період глобалізації природа конкуренції між країнами помітно змінюється, і поряд із традиційними формами конкурентної боротьби за ринки збуту для національних компаній, доступ до ресурсів тощо з’являються нові. Головна з них – конкуренція за найкраще місце країни в глобальних ланцюжках створення вартості товарів і послуг: держави прагнуть сформувати, захопити й утримати на своїй території елементи ланцюжка створення вартості, пов’язані з одержанням найбільших прибутків.

Теоретичною базою підходу до держави як до конкурентної держави є положення про те, що конкурентна перевага не є для країни константою, що обумовлена не залежними від неї причинами, наприклад наявністю природних ресурсів. Конкурентні переваги, особливо в період глобалізації, динамічні і можуть бути свідомо розвинуті й навіть у деяких межах створювані.

В умовах глобалізації та з метою реалізації мети побудови України як конкурентної держави необхідно терміново офіційно ухвалити, законодавчо регламентувати і забезпечити здійснення державної політики відносно участі на ринку банківських послуг іноземного капіталу. Її мета полягає в тому, щоб шляхом правових, економічних і адміністративно-організаційних методів державного регулювання створити умови для ефективного, стабільного розвитку вітчизняної банківської системи, забезпечити зростання економіки країни в цілому, підвищити економічну безпеку України. Зокрема, вона повинна ґрунтуватися на таких засадах:

- установлення ліміту участі іноземного капіталу в банківській системі України на рівні сьогодення – 36 %;
- іноземні банки, які відносяться до груп найбільших і великих, повинні володіти банками не повністю, а разом з українськими партнерами, участь яких повинна складати не менше 20 % на основі корпоративного управління, коли ні іноземна, ні українська юридична або фізична особа не можуть бути контролюючим акціонером крупних банків країни;
- зі статутів дочірніх іноземних банків вилучити ситуацію, коли директорам дочірніх банків дозволяється діяти не в інтересах “доньки”, а в інтересах материнської компанії;
- на 5 – 10 років призупинити створення філій іноземних банків до часу напрацювання та розширення нормативно-правової бази їх діяльності з метою мінімізації потенційних фінансових ризиків для банківської системи;
- запровадження нормативу мінімальної частки довгострокового кредитування іноземними банками вітчизняних підприємств реального сектору економіки.

Література:

1. Банківська система України в європейському контексті: генеза, структура, конкурентний потенціал : [монографія] / кол. авт. ; за ред. д.е.н. Р. Ф. Пустовійта. – К. : УБС НБУ, 2009. – 399 с.
2. Верников А. В. Иностранные банки в переходной экономике: сравнительный анализ / А. В. Верников. – М. : ИМЭПИ РАН, 2005. – 304 с.
3. Дзюблюк О. Глобалізаційні процеси та участь іноземного капіталу у розвитку вітчизняної банківської системи / О. Дзюблюк // Банківська справа. – 2008. – № 2. – С. 37–45.

4. *Козоріз М. А.* Методологічні засади дослідження впливу іноземного капіталу на розвиток банківської системи України / М. А. Козоріз // *Фінанси України*. – 2007. – № 11. – С. 95–102.
5. *Крупка І. М.* Фінансовий ринок України та міжнародні фінансові потоки / І. М. Крупка // *Фінанси України*. – 2009. – № 12. – С. 104–116.
6. *Кузнєцова А.* Банківський сектор України як джерело фінансування інвестиційно-інноваційної діяльності / А. Кузнєцова, Я. Карпа // *Вісник НБУ*. – 2004. – № 1. – С. 60–63.
7. Новий етап розвитку банківської системи України: зростання участі іноземних інвесторів : [монографія] / авт. кол. ; за наук. ред. д.е.н., проф. Т. С. Смовженко. – К. : УБС НБУ, 2008. – 231 с.
8. Офіційний сайт НБУ. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision/dynamics.htm.
9. *Шелудько Н. М.* Іноземний капітал у банківському секторі України: тенденції, проблеми, перспективи / Н. М. Шелудько // *Фінанси України*. – 2004. – № 12. – С. 100–107.

Надійшла до редколегії 23.09.2010 р.